

KRIVNJA

Materija:

- *Načelo krivnje.*
- *Pojam i elementi krivnje.*
- *Ubrojivost. Utvrđivanje neubrojivosti. Smanjena ubrojivost. Samoskrivljena neubrojivost.*
- *Oblici krivnje: namjera i nehaj. Odgovornost za kaznena djela kvalificirana težom posljedicom.*
 - *Svijest o protupravnosti*
 - *Ispričavajući razlozi*
- *Zabluda i vrste zabluda: zabluda o biću kaznenog djela, zabluda o okolnostima koje isključuju protupravnost, zabluda o protupravnosti, zabluda o okolnostima ispričavajuće krajnje nužde*

→ **Značenja pojma krivnje u kaznenom pravu:**

1. Krivnja u procesnom smislu

2. Krivnja u materijalnom smislu:

→ jedno od temeljnih načela (čl.4.KZ)

→ jedno od općih obilježja formalnog pojma kaznenog djela (krivnja kao temelj kazne)
čl. 23.KZ

→ krivnja kao mjera kazne (čl.47.KZ)

NAČELO KRIVNJE

- čl. 4. KZ: načelo krivnje → “Nitko ne može biti kažnjen ako nije kriv za počinjeno kazneno djelo.” temeljno načelo kaznenog prava: načelo ***nulla poena sine culpa***.
→preoblikovano sukladno dualističkom sustavu kaznenopravnih sankcija, kod kojih je krivnja temelj kazne (nulla poena sine culpa), ali ne i sigurnosnih mjera
- prihvaćanje sustava subjektivne odgovornosti → nema kažnjivosti bez krivnje → ne postoji iznimka od ovog načela, sud uvijek u kaznenom postupku mora utvrditi krivnju koja se ne pretpostavlja, naprotiv, pretpostavlja se nedužnost → teret dokazivanja krivnje leži na optužbi
- nije dovoljno da je netko svojom radnjom prouzročio zabranjenu posljedicu, mora biti i kriv → prijekor se može uputiti samo onoj osobi koja je imala i određeni psihički stav prema počinjenom djelu

POJAM I SASTOJCI KRIVNJE

- unutarnja psihička veza koja povezuje počinitelja i njegovo djelo
- Od kojih se elemenata sastoji pojam krivnje?
- Teorije krivnje:
 1. Psihološke: elementi krivnje su namjera i nehaj, a ubrojivost njena pretpostavka (viši rodni pojam kaznene odgovornosti)
 2. Čisto normativne: krivnja je osobni prijekor počinitelju što je nije propustio protupravnu radnju, iako je to mogao → "prekorljivost oblikovanja volje" → krivnja je svedena na subjektivno mjerilo nehaja

3. Psihološko – normativne : krivnja je unutarnji stav počinitelja prema počinjenom djelu zbog kojeg mu se može uputiti prijekor

- Elementi krivnje:

- ubrojivost,

- namjera i nehaj,

- svijest o protupravnosti i

- nepostojanje ispričavajućih razloga (negativna pretpostavka: njeno nepostojanje uvjet je postojanja krivnje → ako u konkretnom slučaju ispričavajući razlog postoji krivnja će biti isključena)

- → KZ prihvaća **psihološko-normativnu** koncepciju krivnje koja povezuje određeni psihološki sadržaj s normativnim sadržajem krivnje.
- čl. 23. KZ propisuje sastojke krivnje: “Kriv je za kazneno djelo počinitelj koji je u vrijeme počinjenja kaznenog djela bio ubrojiv, koji je postupao s namjerom ili iz nehaja, koji je bio svjestan ili je bio dužan i mogao biti svjestan da je njegovo djelo zabranjeno, a ne postoji nijedan ispričavajući razlog.”

KRIVNJA (čl.23. KZ)

(psihološko – normativna koncepcija)

UBROJIVOST
Sposobnost rasuđivanja
i
Sposobnost vladanja
svojim postupcima

OBLICI KRIVNJE

**SVIJEST O
PROTUPRAVNOSTI**

Ako nedostaje SOP →
Zabluda o protupravnosti (čl. 32. KZ)
Ako je ZOP ne otklonjiva isključuje
krivnju (čl. 32. st.1.)
Ako je ZOP otklonjiva – počinitelj se
može blaže kazniti (čl. 32. st.2.)

**NEPOSTOJANJE
ISPRIČAVAJUĆIH
RAZLOGA**

Prekoračenje nužne
obrane (čl. 21.st.4.)
Ispričavajuća krajnja
nužda (čl. 22.st.2.)
Postupanje po zapovijedi
nadređenog (čl. 380.
KZ)

NAMJERA (čl. 28.KZ)

IZRAVNA (čl. 28.st.2.)

I. stupnja → Htijenje

II. stupnja → Sigurno znanje

NEIZRAVNA (čl. 28.st.3.)

Svijest o mogućnosti ostvarenja
obilježja kaznenog djela + pristajanje
na djelo

NEHAJ (čl. 29.KZ)

SVJESNI (čl. 29.st.2.)

Svijest o mogućnosti ostvarenja
kaznenog djela + olako držanje:
da se to neće dogoditi
ili da će to moći spriječiti

NESVJESNI (čl. 29.st.3.)

Nije svjestan mogućnosti ostvarenja k.d. ali je
bio dužan i mogao biti svjestan te mogućnosti

→ Četiri elementa krivnje:

1. Ubrojivost,
2. Namjera ili nehaj,
3. Svijest o zabranjenosti djela,
4. Nepostojanje ispričavajućih razloga

→ nužno je utvrđenje postojanja svakog od ova tri elementa, ako nedostaje jedan od njih, nema krivnje → **konstitutivna obilježja krivnje**

- **Ubrojivost** → normalno psihičko stanje počinitelja ili **stanje duševnog zdravlja** počinitelja **u vrijeme počinjenja djela** → počinitelj mora normalno funkcionirati u području svoje svijesti i volje da bi mogao postupati skrivljeno
- **Namjera i nehaj** → oblici ili stupnjevi krivnje koji predstavljaju psihičke kategorije svijesti i volje: dvije sastavnice psihičkog života čovjeka koje se mogu stupnjevati, pomoću kojih se i određuje psihički odnos počinitelja prema počinjenom djelu → oblici krivnje su psihološki element sadržaja krivnje.
- **Svijest o zabranjenosti djela** → normativni element sadržaja krivnje jer počinitelj mora biti svjestan nedopuštenosti svoga djela, mora biti svjestan da je svojim ponašanjem prekršio normu
- **Nepostojanje ispričavajućih razloga** → negativno obilježje krivnje (prekoračenje nužne obrane (čl. 21. st. 4. KZ), ispričavajuća krajnja nužda (čl. 22. st. 2. KZ) i postupanje po zapovijedi nadređenog (čl. 380. KZ). → normativno obilježje

Ubrojivost i utvrđivanje neubrojivosti

- Pojam ubrojivosti proizlazi iz pretpostavke da se počinitelju može uputiti prijekor samo ako mu se njegov postupak kojim ostvaruje neko kazneno djelo može **osobno ubrojiti ili uračunati**: nužno je da čovjek posjeduje sposobnosti i mogućnosti ispravnog djelovanja
- Ubrojivost je **psihičko svojstvo** ili **psihički status** počinitelja **u vrijeme počinjenja djela** (*in tempore criminis*)
- Duševno zdrava osoba ima sposobnost ispravnog rasuđivanja (**intelektualnu sposobnost**) i sposobnost vladanja svojom voljom (**voluntativna ili voljna sposobnost**)

- mora se najprije utvrditi postoji li sposobnost za krivnju odnosno, sposobnost određenog počinitelja za određene psihičke procese preko kojih se izražava njegov odnos prema kaznenom djelu kao događaju iz vanjskog svijeta,
- U kaznenopravnom smislu ubrojivost obuhvaća svojstvo duševno zdravog čovjeka da shvati kriminalni značaj svog ponašanja i vlada svojom voljom na način da prilagodi svoje ponašanje zahtjevima pravnog poretka
- Čovjek je svjesno i slobodno biće, pa se polazi od toga da je većina ljudi duševno zdrava odnosno da ima ispravan duševni aparat u smislu pravilnog odvijanja svih psihičkih funkcija → ubrojivost se javlja kao pravilo, a neubrojivost iznimka, ubrojivost se pretpostavlja, dok se neubrojivost uvijek mora u slučaju sumnje utvrđivati

- KZ u čl. 24. st. 2. određuje **pojam neubrojivosti**
→ daje uputu sudu kako će utvrditi neubrojivost ako posumnja u duševno zdravlje počinitelja:
“Neubrojiva je osoba koja u vrijeme ostvarenja protupravnog djela nije mogla shvatiti značenje svojeg postupanja ili nije mogla vladati svojom voljom zbog duševne bolesti, privremene duševne poremećenosti, nedovoljnog duševnog razvitka ili neke druge teže duševne smetnje.”
- tri metode utvrđivanja neubrojivosti: biološka, psihološka i mješovita metoda

- **Biološka ili etiološka metoda** → utvrđenje postojanja abnormalnog, patološkog stanja: osoba je neubrojiva ako je u vrijeme ostvarenja zakonskih obilježja kaznenog djela kod nje postojala neka duševna bolest, privremeni duševni poremećaj ili nedovoljni duševni razvitak, bez obzira je li takvo patološko stanje kao uzrok utjecalo na psihičke (intelektualne i voljne mogućnosti) funkcije počinitelja → utvrđenje postojanja patološkog stanja npr. duševne bolesti automatski dovodi do neubrojivosti
- **Psihološka metoda** → utvrđenje postojanja psihičkih smetnji: osoba je neubrojiva ako u vrijeme ostvarenja zakonskih obilježja kaznenog djela nije mogla shvatiti značenje svoga djela ili vladati svojom voljom, bez obzira da li postoji patološko stanje koje je prouzročilo tu nemogućnost

- **Mješovita ili biološko-psihološka metoda**
utvrđenja neubrojivosti → utvrđenje postojanja kako patološkog stanja tako i psihičkih smetnji: potrebno je najprije utvrditi postojanje određene bolesti ili poremećaja kao **uzroka neubrojivosti**, te da je taj uzrok doveo do **posljedica** tj. do nemogućnosti shvaćanja značaja svoga djela ili vladanja svojom voljom
- KZ usvaja mješovitu ili biološko-psihološku metodu utvrđenja neubrojivosti u čl. 40. st. 2.: navode se kako uzroci tako i posljedice neubrojivosti → **neubrojiva je ona osoba koja je imala psihičke smetnje zbog postojanja određenih patoloških stanja**

- **Uzroci neubrojivosti ili biološka, patološka stanja su:**
 - 1. duševna bolest, ili**
 - 2. privremena duševna poremećenost, ili**
 - 3. nedovoljni duševni razvitak ili**
 - 4. neka druga teža duševna smetnja**
- patološki poremećaji zakonski su određeni **alternativno** što znači da je dovoljno utvrditi postojanje jednog od njih

- **Duševna bolest** ili **psihoza**: oboljenje centralnog nervnog sustava (posebno mozga) koje dovodi do poremećaja pojedinih ili većine psihičkih funkcija u području inteligencije, osjećaja, volje i dr. Dijele se na **organske** → manifestiraju se fizičkim promjenama na mozgu (npr.povrede mozga, senilna demencija ili progresivna paraliza), **funkcionalne** → ne mogu se utvrditi organski uzroci, ali kod kojih nastaju promjene u psihičnosti (npr. shizofrenija, paranoja, ili manično-depresivna psihoza), **trajne** (neizlječive) i **privremene** (izlječive) koje mogu biti povremene (npr.delirium tremens) ili periodične (npr.manično-depresivna psihoza koja se pojavljuje u ciklusima ili intervalno)

- **Privremena duševna poremećenost:**
prolazno duševno stanje privremenog ili kratkotrajnog poremećaja psihičkih funkcija svijesti i volje → poremećaj traje dok traje učinak izazivača takvog stanja npr. razna trovanja (alkoholom, narkoticima, kemijskim sredstvima i sl.), potres mozga, uzroci nepatološke prirode (stanje hipnoze, stanje sna, mjesečarstvo, dugotrajna iscrpljenost ili premorenost) ili afektna stanja visokog stupnja (bijes, strah, mržnja, šok i sl.) → ne ostavlja psihičke posljedice kao što je slučaj kod privremenih duševnih bolesti

- **Nedovoljni duševni razvitak ili oligofrenija:** nerazvijenost psihičkog aparata ili zakržljalošć centralnog nervnog sustava uzrokovana ili nasljednim faktorima, infektivnim oboljenjima tijekom trudnoće, poroda ili ranog djetinjstva, ili dugotrajnom socijalnom izolacijom → debilnost, imbecilnost, idiotizam, kretenizam i sl.
- **Druge teže duševne smetnje:** uveden zbog postojanja duševnih smetnji koje mogu utjecati na psihičke funkcije rasuđivanja i odlučivanja, a nisu ni duševne bolesti, ni privremeni poremećaji, ni nedovoljni duševni razvitak (npr. psihopatije, teže neuroze, poremećaji nagona i sl.)

- **Posljedice neubrojivosti:** posljedica postojanja određenog patološkog stanja (duševne bolesti, privremene duševne poremećenosti, nedovoljnog duševnog razvitka ili druge teže duševne smetnje) je **psihička smetnja** → osoba nije bila u mogućnosti shvatiti značenje svoga djela **ili** nije mogla upravljati svojom voljom - određeno patološko stanje isključilo je mogućnost rasuđivanja **ili** mogućnost odlučivanja (nemogućnost rasuđivanja u pravilu povlači za sobom i nemogućnost odlučivanja)

- dva pravila kojih se sud mora pridržavati kod utvrđenja neubrojivosti:
- **pravilo *in tempore criminis*** → (ne)ubrojivost se ocjenjuje prema vremenu počinjenja protupravne radnje tj. je li osoba u vrijeme kad je radila ili bila dužna raditi mogla shvatiti značenje svoga postupanja i vladati svojom voljom. Pri tome je bitno utvrditi o kojem se uzroku neubrojivosti radi, jer ako se npr. radi o manično-depresivnoj psihozi počinitelj, premda je duševno bolestan, može djelo počiniti u vrijeme tzv. slobodnog intervala (*lucida intervala* kada nije ni u stanju manije, ali ni depresije), pa je ubrojiv. Prethodni poremećaj nije relevantan za krivnju, dok kasniji duševni poremećaj može biti procesna smetnja za vođenje kaznenog postupka;
- **pravilo *in concreto*** → (ne)ubrojivost se utvrđuje u odnosu na konkretno kazneno djelo, jer je moguće da ista osoba u odnosu na neko kazneno djelo koje je počinila bude ubrojiva, a u odnosu na drugo neubrojiva (npr. počinitelj koji je epileptičar ili piroman)

- S obzirom da je ocjena ubrojivosti i njenoga stupnja **pravno pitanje** na koje treba odgovoriti sud, ali to ne može bez pomoći psihijatra, Zakon o kaznenom postupku propisuje da sud mora odrediti psihijatrijsko vještačenje ako se pojavi sumnja da je isključena ili smanjena ubrojivost okrivljenika.
- Sud ne posjeduje potrebna medicinska znanja, pa mu za utvrđivanje neubrojivosti u kaznenom postupku pomažu vještaci medicinske struke (forenzički ili sudski psihijatri) koji u svom **nalazu** moraju utvrditi **postojanje patološkog stanja** kao mogućeg uzroka, dok u **mišljenju** daju zaključak je li kod počinitelja **postojala sposobnost rasuđivanja i odlučivanja**.
- Premda vještak daje stručnu ekspertizu, važno je naglasiti da konačnu odluku o ubrojivosti odnosno neubrojivosti počinitelja donosi sud

- **Kaznenopravni učinak neubrojivosti:** prema čl. 24. st.1. KZ-a neubrojiva osoba nije kriva i ne može se kazniti, ali joj se mogu izreći neke sigurnosne mjere koje se sastoje u onemogućavanju potencijalno opasnih socijalnih kontakata i djelatnosti (čl. 24. st.4.) → u skladu sa načelom krivnje (čl.4.KZ) prema kojem je krivnja pretpostavka kazne (koja se temelji na prijekoru), ali ne i sigurnosnih mjera (koje se temelje na opasnom stanju)
- Ako je za osobu koja je ostvarila protupravnu radnju sud u kaznenom postupku utvrdio da je bila neubrojiva, u odnosu na nju mogu se primijeniti samo odredbe **Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama** (odredbe o tzv. prinudnoj hospitalizaciji ili prisilnom smještaju u psihijatrijsku ustanovu ako je neubrojiva osoba zbog teže duševne smetnje opasna po sebe ili druge)

Prisilni smještaj osoba koje su protupravno djelo počinile u neubrojivom stanju

- Neubrojivost osobe koja je počinila protupravno djelo može utvrditi samo presudom, stoga se prema neubrojivom počinitelju mora pokrenuti kazneni postupak
- Pravni položaj počinitelja s duševnim smetnjama **tijekom kaznenog postupka** reguliran je Zakonom o kaznenom postupku (Glava XXVII., članci 549.-555. ZKP),
- **O daljnjem prisilnom smještaju** neubrojive osobe, dakle nakon što je presudom kaznenog suda utvrđeno da je da je optuženik u stanju neubrojivosti počinio protupravno djelo, odlučuje se sukladno Zakonu o zaštiti osoba s duševnim smetnjama (Glava VII., članci 44.-50.a ZZODS),

- Prisilni smještaj započinje pravomoćnošću **rješenja o određivanju prisilnog smještaja u trajanju šest mjeseci** koje će kazneni sud donijeti nakon što je presudom utvrdio da je optuženik u neubrojivom stanju počinio protupravno djelo
- Takav prisilni smještaj neće biti određen prema svakom neubrojivom počinitelju, nego samo prema onome za kojeg je sud, temeljem prethodno pribavljenog mišljenja psihijatra, utvrdio da **ima teže duševne smetnje i da je opasan za okolinu**
- Opasnom za okolinu smatra se neubrojiva osoba za koju je utvrđen visoki stupanj vjerojatnosti da bi zbog duševnih smetnji mogla ponovno počiniti kazneno djelo za koje je propisana kazna u trajanju od najmanje tri godine
- Iako se takva prisilna hospitalizacija sadržajem bitno ne razlikuje od sigurnosne mjere obveznog psihijatrijskog liječenja, ona **nije kaznenopravna sankcija** i ne smije se miješati s navedenom sigurnosnom mjerom koja se, kao kaznenopravna sankcija, može primijeniti samo prema bitno smanjeno ubrojivom počinitelju

- **Daljnji postupak** prisilnog smještaja, odnosno produljenje ove prve prisilne hospitalizacije propisan je u glavi VII. Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama i o njemu odlučuje **građanski sud u izvanparničnom postupku**
- U tom se postupku, nakon provedene rasprave, može donijeti odluka o produljenju prisilnog smještaja na rok od godinu dana, ili rješenje o uvjetnom otpustu i liječenju neubrojive osobe na slobodi
- Produljenje prisilnog smještaja može se ponavljati, ali njegovo **ukupno trajanje ne smije biti dulje od gornje granice kazne propisane za djelo čija je obilježja protupravnom radnjom ostvarila neubrojiva osoba** (npr. ako se radi o ubojstvu, prisilni smještaj temeljem ZZODS može trajati maksimalno 20 godina, jer toliko iznosi posebni maksimum kazne predviđene za to djelo)

- Dakle, prema osobi za koju je sudskom presudom utvrđeno da je u stanju neubrojivosti počinila protupravno djelo, a ima teže duševne smetnje i opasna je za okolinu, **ne može se izreći sigurnosna mjera obveznog psihijatrijskog liječenja**, nego se takva se osoba može prisilno hospitalizirati pod uvjetima određenim u Zakonu o zaštiti osoba s duševnim smetnjama

Smanjena ubrojivost

- Neubrojivost se ne može stupnjevati, ali ubrojivost može → prihvaćeno stajalište prema kojemu smanjena ubrojivost nije samostalna treća kategorija tzv. “polovična ubrojivost”, a niti prijelazni oblik između ubrojivosti i neubrojivosti → pretpostavlja pozitivno utvrđenje ubrojivosti u odnosu na konkretno kazneno djelo: u novije vrijeme smatra se podvrstom ubrojivosti koja može dovesti do smanjenja krivnje, jer se radi o osobi koja je, premda otežano, ipak mogla shvatiti značenje svojeg ponašanja i vladati svojom voljom
- stanje počinitelja u vrijeme počinjenja djela kod kojeg su njegove mogućnosti shvaćanja svojih postupaka ili mogućnosti vladanja svojom voljom bile smanjene uslijed duševne bolesti, duševne poremećenosti, nedovoljnog duševnog razvitka ili neke druge teže duševne smetnje, pa se stoga razlikovanje između neubrojivih i smanjeno ubrojivih temelji na kvantiteti
- smanjeno ubrojiva osoba je ubrojiva, premda su njene intelektualne i voluntativne mogućnosti zbog defektnog biopsihološkog stanja takve da joj je otežano ponašanje sukladno društvenim i pravnim pravilima. Smanjena ubrojivost ne zahtijeva, kao što to traži neubrojivost, da počinitelj nije mogao uopće shvatiti značenje svojega djela. Njemu je samo otežana spoznaja o djelu.

- S. u. dovodi do manjeg stupnja krivnje, smanjuje krivnju u smislu da je počinitelj podoban za krivnju, ali uz manji stupanj sposobnosti koje su pretpostavka za nju.
- I kod utvrđivanja smanjene ubrojivosti primjenjuje se metoda propisana za utvrđenje neubrojivosti u čl. 24. st. 2. KZ :sud najprije mora utvrditi postojanje jednog od četiri moguća biološka temelja, pa potom utvrditi da je zbog toga počiniteljeva mogućnost spoznaje značenja određenog djela ili mogućnost vladanja svojom voljom bila otežana. Sud mora donijeti odluku o stupnju djelovanja patoloških stanja na počiniteljeve sposobnosti rasuđivanja i odlučivanja iz kojega će proizaći i ocjena suda je li ubrojivost bila smanjena u toj mjeri da počinitelj zaslužuje i blaži prijekor

- **Kaznenopravni učinci bitno smanjene ubrojivosti:**
smanjeno ubrojiv počinitelj je ubrojiv i zbog toga kriv. Ubrojiv počinitelj, iako je njegova ubrojivost bila i sasvim neznatna, zaslužuje prijekor - manji stupanj krivnje zahtijeva i manju kaznu, pa smanjena ubrojivost predstavlja **fakultativan razlog za ublažavanje kazne** (čl.26.KZ)
- Pored kažnjavanja, a pod uvjetom da postoji opasnost da razlozi za bitno smanjenu ubrojivost mogu i u budućnosti poticajno djelovati na počinjenje težeg kaznenog djela, sud može počinitelju izreći i **sigurnosnu mjeru obveznog psihijatrijskog liječenja** (čl. 68. KZ). Ova sigurnosna mjera ne može biti samostalna kaznenopravna sankcija, već se uvijek primjenjuje uz kaznu zatvora, te se tada radi o liječenju u zatvorenoj ustanovi, ili uz novčanu kaznu, uvjetnu osudu i rad za opće dobro kod kojih se mjera izvršava na slobodi.

Samoskrivljena neubrojivost

- Od pravila prema kojemu osoba koja je bila neubrojiva u vrijeme poduzimanja protupravne radnje nije kriva, te se ne može kazniti niti joj se može izreći kazna postoji jedan izuzetak
- čl. 25. KZ-a :*“Ne smatra se neubrojivim počinitelj koji se uporabom alkohola, droga ili na drugi način svojom krivnjom doveo u stanje u kojem nije mogao shvatiti značenje svojeg postupanja ili nije mogao vladati svojom voljom, ako je u vrijeme kad se dovodio u takvo stanje kazneno djelo što ga je počinio bilo obuhvaćeno njegovom namjerom ili je glede tog kaznenog djela kod njega postojao nehaj, a zakon propisuje kažnjivost i za taj oblik krivnje.”*

- Primjer:

vozač koji mora upravljati kamionom, premda svjestan da u pijanom stanju može nepropisnom vožnjom izazvati prometnu nesreću, opije se i prouzroči nesreću u kojoj smrtno nastrada pješak: u vrijeme počinjenja izazivanja prometne nesreće vozač kamiona je bio neubrojiv, ali mu se može uputiti prijekor jer je on ostvario uzrok posljedice (sam se, svojom krivnjom, doveo u stanje neubrojivosti), a posljedicu je ostvario skrivljeno (tzv. prethodna krivnja) - počinitelj koristi samoga sebe kao sredstvo ili instrument počinjenja kaznenog djela

- Pravna figura samoskrivljene neubrojivosti omogućuje **punu kažnjivost** počinitelja ako su kumulativno ispunjeni sljedeći zakonski uvjeti:
 1. da se svojom krivnjom doveo u **stanje neubrojivosti** (*stanje u kojem nije mogao shvatiti značenje svojeg postupanja ili nije mogao vladati svojom voljom*) uporabom alkohola, droga ili drugim sredstvima (privremena duševna poremećenost kao uzrok neubrojivosti);
 2. da je počinitelj **bio ubrojiv u vrijeme kad se dovodio u takvo stanje**, te
 3. ako je u vrijeme kad se dovodio u takvo stanje kazneno djelo što ga je počinio bilo obuhvaćeno njegovom **namjerom** ili je kod njega postojao **nehaj**, a zakon propisuje kažnjivost i za taj oblik krivnje

- Navedene pretpostavke pokazuju da se kod samoskrivljene neubrojivosti utvrđivanje ubrojivosti i krivnje pomiče unatrag u prethodni stadij, ne u vrijeme počinjenja kaznenog djela nego u vrijeme kad se počinitelj započeo dovoditi u stanje neubrojivosti. Prema tome, samoskrivljena neubrojivost je iznimka od pravila ***in tempore criminis*** koje se inače primjenjuje u svezi utvrđivanja (ne)ubrojivosti. Kaznenopravni učinak samoskrivljene neubrojivosti je postojanje krivnje takvog počinitelja, a time i kažnjivosti

UBROJIVOST

UBROJIVOST

1. Mogućnost shvaćanja značenja svojeg postupanja (sposobnost rasuđivanja)
2. Mogućnost vladanja svojom voljom (sposobnost odlučivanja)
argumentum a contrario iz čl. 24. st. 2. KZ-a

NEUBROJIVOST (čl. 24. KZ-a)

Biološko – psihološka metoda (mješovita metoda):

Biološka stanja (uzroci): → *Psihičke smetnje (posljedice):*

- | | |
|-------------------------------------|-----------------------------|
| 1. Duševna bolest, | 1. Nesposobnost rasuđivanja |
| 2. Privremena duševna poremećenost, | ili |
| 3. Nedovoljan duševni razvitak ili | 2. Nesposobnost odlučivanja |
| 4. Druge teže duševne smetnje | |

SMANJENA UBROJIVOST (čl. KZ-a)

Biološko – psihološka metoda (mješovita metoda):

Biološka stanja (uzroci): → *Psihičke smetnje (posljedice):*

- | | |
|-------------------------------------|------------------------------------|
| 1. Duševna bolest, | 1. Smanjena sposobnost rasuđivanja |
| 2. Privremena duševna poremećenost, | ili |
| 3. Nedovoljan duševni razvitak ili | 2. Smanjena sposobnost odlučivanja |
| 4. Druge teže duševne smetnje | |

SAMOSKRIVLJENA NEUBROJIVOST (čl. 25. KZ-a)

"Actiones liberae in causa" – izuzetak od pravila da se ubrojivost utvrđuje
"in tempore criminis"

Uvjeti:

1. Da se počinitelj uporabom alkohola, droga ili drugih sredstava svojom krivnjom doveo u stanje privremene duševne poremećenosti
2. Da je bio ubrojiv u vrijeme kada se započeo dovesti u to stanje i
3. Da je postupao s namjerom ili nehajem u odnosu na kazneno djelo počinjeno u stanju privremene duševne poremećenosti

OBLICI KRIVNJE - NAMJERA I NEHAJ

- dva stupnja psihičkog odnosa počinitelja prema djelu
- važnost ispravnog utvrđenja s kojim oblikom krivnje počinitelj postupa:
 1. da li će uopće biti kažnjen – namjera je redovan, nehaj izniman oblik krivnje
 2. težina osude za počinjeno kazneno djelo – namjera kao teži oblik krivnje – svjesno i voljno povređivanje ili ugrožavanje pravnozaštićenih dobara
- namjera i nehaj definiraju se prema načinu na koji je zastupljena intelektualna (svijest) i voljna (voluntaristička) komponenta
- intelektualna: počiniteljeva svijest o djelu, odnosno obilježjima kaznenog djela
- voljna: usmjerenost na ostvarenje kaznenog djela, suglašavanje s time ili lakomisleno držanje da do ostvarenja obilježja kaznenog djela ipak neće doći
- između pojedinih stupnjeva krivnje postoji razlika u stupnju (načinu zastupljenosti) intelektualne i voljne sastavnice, ali ne i u njihovu sadržaju

- → intelektualna sastavnica kod svih oblika krivnje odnosi se na obilježja kaznenog djela, odnosno predodžbu o svim posebnim elementima koji čine biće konkretnog kaznenog djela bez obzira da li su ona stvarne ili pravne prirode, deskriptivna ili normativna, temeljna ili dopunska (npr. ako netko drugome daje otrovano piće, ne znajući da je netko u njega stavio otrov, ne postupa namjerno jer ima pogrešnu predodžbu o radnji koju poduzima)
- → volja za ostvarenjem obilježja kaznenog djela je druga sastavnica koja ulazi u sadržaj oblika krivnje
- - svijest i volja manifestiraju u različitim stupnjevima i upravo je stupanj (način zastupljenosti) svijesti i volje kriterij za razlikovanje pojedinih oblika krivnje
- Izravna namjera

NAMJERA

Pojam i karakteristike

- osnovni i redovni oblik krivnje – odgovara se za namjerno počinjenje svih kaznenih djela radi čega se u opisima kaznenih djela ne navodi da je za njihovo ostvarenje potrebna namjera → čl. 27. st. 1. KZ:" Kažnjivo je postupanje s namjerom da se počini kazneno djelo. Postupanje iz nehaja kažnjivo je samo kad je to zakonom izričito propisano."
- namjera kao najviši intenzitet počiniteljevog odnosa prema počinjenom djelu – svjesno i voljno ostvarenje obilježja kaznenog djela → podiže stupanj opasnosti kaznenog djela pa je za namjerno ostvarenje kaznenog djela propisana teža kazne od one propisane za ostvarenje njegovog nehajnog oblika

Vrste namjere predviđene Kaznenim zakonom

- Namjera (*dolus*) (čl. 28.) ima svoja dva oblika koja se razlikuju prema stupnju svijesti i volje, odnosno načinu na koji je zastupljena intelektualna i voljna sastavnica:
- **izravna namjera** (*dolus directus*) postoji kad je počinitelj svjestan obilježja kaznenog djela i hoće ih ostvariti ili je siguran u njihovo ostvarenje (čl. 28. st. 2.),
- o **neizravnoj namjeri** (*dolus eventualis*) radi se kad je počinitelj bio svjestan da može ostvariti obilježja k.d. pa na to pristaje (čl. 28. st. 3.)

Izravna namjera

- Novi KZ razlikuje **izravnu namjeru prvog stupnja (htijenje) i drugog stupnja (sigurno znanje)**
- Izravna namjera prvog stupnja → naglašena je voluntativna sastavnica
- U kojim slučajevima smatramo da počinitelj hoće ostvarenje bića k.d. (postupa s izravnom namjerom prvog stupnja)?
- Načelno, htijenje postoji u sljedećim slučajevima:
- počinitelj posljedicu hoće **kada je počinjenje djela cilj njegove djelatnosti**, u ovom se slučaju htijenje i želja poklapaju (npr. zamahnuo je u pravcu druge osobe, jer je njegov cilj da toj osobi zada udarac, počinitelj prati žrtvu s ciljem da je usmrti i u određenom trenutku je usmrćuje hicima iz pištolja);
- počinitelj hoće posljedicu **kada počinitelju djelo služi kao sredstvo za ostvarenje krajnjeg cilja kojeg želi realizirati** (npr. ubija da bi ostvario imovinsku korist, zapali brod da bi dobio osigurninu, krivotvori diplomu da bi dobio zaposlenje);

- Izravna namjera drugog stupnja → naglašena je intelektualna sastavnica, dok je voljna samo njena nužna posljedica
- Kada smatramo da je počinitelj siguran u ostvarenje obilježja kaznenog djela?
- ako je počinitelj **svjestan da će ukoliko poduzme namjeravanu radnju sigurno ostvariti obilježja kaznenog djela** (npr. iz osвете zapali kuću svog susjeda znajući da se u kući leži susjedov nepokretni otac, čiju smrt ne želi, ali budući će njegova smrt biti nužna posljedica izazivanja požara, smatra se da je počinitelj hoće).

Neizravna namjera

- postoji kad je počinitelj “svjestan da može ostvariti obilježja kaznenog djela pa na to pristaje” (čl. 28. st. 3. KZ)
- Element svijesti je određen na način da je počinitelj bio svjestan da zbog njegovog činjenja ili nečinjenja može ostvariti obilježja k.d., odnosno počinitelj nije siguran, nego ostvarenje bića k.d. predviđa kao moguće
- Element volje kod neizravne namjere prisutan je kao pristajanje počinitelja na djelo, on se usuglašava ili je manje ili više indiferentan glede njegovog ostvarenja:
- pristajanje postoji kad počinitelj ishod zbivanja kojeg je sam pokrenuo prepušta slučaju (npr. postupao je s neizravnom namjerom u odnosu na smrt oštećenika počinitelj koji je pokazivao žrtvi kako se igra "ruski rulet" na način da je nekoliko puta zavrtio bubanj i znajući da je u pištolju jedan metak dao pištolj oštećeniku koji je okrenuo cijev prema svojoj glavi, povukao okidač i usmrtio se)

- Važnost razgraničenja pojedinih vrsta namjere
- niži stupanj svijesti i volje kod neizravne namjere vrednuje se kod odmjeravanja kazne;
- postoje kaznena djela koja se mogu počiniti samo s izravnom (npr. kaznena djela koja su usmjerena na postizanje određenog cilja) ili rjeđe, samo s neizravnom namjerom

Posebne vrste namjere

- U teoriji kaznenog prava poznate su i druge vrste namjere od kojih treba objasniti sljedeće:
- *dolus praemeditatus* (predumišljaj) je vrsta namjere koja nastaje određeno vrijeme prije počinjenja djela i označava namjeru kod koje počinitelj nakon zrelog razmišljanja stvara odluku o počinjenju djela. Ovaj dolus u pravilu nije relevantan, jer ga zakonodavac nigdje ne uvažava kao težu okolnost, a može utjecati, ali i ne mora na odmjeravanje kazne;
- *dolus repentinus* (trenutna namjera) nastaje neposredno prije počinjenja djela, trenutno, na mah ili sponatano (najčešće u afektu), a zakonodavac ga uzima kao privilegirajuće obilježje kod npr. ubojstva na mah koje takvo ubojstvo čini lakšim oblikom od temeljnog djela ubojstva.
- *dolus antecedens* (prethodna namjera) postoji prije počinjenja kaznenog djela i nije relevantna jer se nije realizirala u radnji počinjenja;
- *dolus subsequens* (naknadna namjera) se sastoji u naknadnom odobravanju kaznenog djela ili suglašavanju počinitelja s posljedicom, te ne utječe na kvalifikaciju djela, ali se može uzeti u obzir kao okolnost značajnu za odmjeravanje kazne;

- *dolus generalis* ili *indeterminatus* (neodređena namjera) počinitelj ima pogrešnu predodžbu o uzročnoj vezi, odnosno tijeku odvijanja radnje počinjenja (npr. počinitelj pogrešno misli da je poduzetom radnjom ostvario posljedicu koju je htio ostvariti, pa poduzme i drugu radnju da bi npr. prikrio djelo ali tek tom radnjom prouzroči posljedicu – namjera nije isključena jer je upravo radnjom počinitelja ostvarena željena posljedica, ali uz nebitno odstupanje u uzročnoj vezi;
- *dolus alternativus* (alternativna namjera) – poseban slučaj neodređene namjere, počinitelj je svjestan da usljed njegove radnje može nastupiti jedna od posljedica na jednom ili više potencijalnih objekata, pri čemu nema točnu predodžbu o tome na kojem će objektu i koja posljedica biti realizirana → kažnjava se za teže kazneno djelo, a istodobno i za lakše samo ako je moguć njegov stjecaj s težim djelom
- *dolus specialis* ili *determinatus* radnja, posljedica, uzročna veza i druga obilježja kaznenog djela u dovoljnoj su mjeri određeni u svijesti počinitelja .

Nehaj (*culpa*)

- lakši i po nastanku mlađi oblik krivnje
- izniman oblik krivnje – odgovornost za nehajni oblik djela postojati će samo ako je to u zakonu izričito predviđeno
- osnovni element strukture nehajnog delikta – povreda dužne pažnje
- uglavnom kod kaznenih djela čije je počinjenje povezano za djelatnosti koje zbog tehničkog napretka podrazumijevaju uporabu opasnih sredstava ili su povezana s određenim rizicima (kaznena djela protiv opće sigurnosti, prometa, zdravlja ljudi, okoliša i sl.)
- nehaj je nepažljivo i lakomisleno postupanje koje može biti učinjeno svjesno, ali nikada voljno

- nevoljna kaznena djela – na strani počinitelja ne postoji ni htijenje ni pristajanje na ostvarenje kaznenog djela → manji stupanj opasnosti i prijekora izražen kroz nižu propisanu kaznu u odnosu na onu za namjerni oblik djela
- u pravilu se vrše činjenjem, ali mogu biti počinjena i nečinjenjem (npr. nepoduzimanje mjera zaštite na radu i prouzročenje opasnosti za život ljudi ili imovinu većeg opsega)
- u pravilu su materijalna kaznena djela (posljedica je element bića kaznenog djela i kroz nju se izražava opasnost djela, odnosno smisao inkriminacije), ali mogu biti i formalna (npr. neka kaznena djela protiv okoliša)
- članak 29. KZ-a predviđa dvije vrste nehaja: svjesni i nesvjesni

Svjesni nehaj (luxuria)

- postoji kad je počinitelj " svjestan da može ostvariti obilježja kaznenog djela, ali lakomisleno smatra da se to neće dogoditi ili da će to moći spriječiti."(čl. 29.st.2.KZ)
- Intelektualni element: svijest počinitelja o mogućnosti ostvarenja obilježja k.d. (predviđanje posljedice kao moguće)
- Voljni element: negativno određen→ počiniteljevo olako držanje da do ostvarenja obilježja k.d. (pogrešna procjena situacije) ili da će on to moći spriječiti (počinitelj precjenjuje svoje sposobnosti)

Razgraničenje svjesnog nehaja i neizravne namjere

- ista intelektualna sastavnica (svijest o mogućem ostvarenju kaznenog djela) – diferenciranje je moguće smo na temelju elementa volje
- u čemu se sastoji razlika između "pristajanja na djelo" i "lakomislenog držanja da se ono neće dogoditi ili da će ga počinitelj moći spriječiti" → Frankova formula: pretpostavljeno ponašanje počinitelja u konkretnoj situaciji, kako bi se počinitelj ponašao da je ostvarenje kaznenog djela prevideo kao sigurno:
- ako bi počinitelj radnju poduzeo bez obzira na to da li će time ostvariti kazneno djelo – on na djelo pristaje, dakle postupa s neizravnom namjerom
- ako bi se od radnje suzdržao radi se o svjesnom nehaju

- ako za procjenu i uvjerenje počinitelja ne postoje nikakve realne osnove, odnosno ako počinitelj ishod radnje prepušta slučajnom toku odvijanja situacije – radi se o pristajanju na posljedicu
- razgraničenje neizravne namjere i svjesnog nehaja – jedno od najtežih i najspornijih pitanja kaznenog prava → sud mora ispitati niz objektivnih okolnosti (cilj postupanja počinitelja, eventualno postojanje posebnih interesa prema nastupanju posljedice, da li posljedice pogađaju počinitelja ili njemu bliske osobe, koje je mjere poduzimao da bi spriječio ostvarenje kaznenog djela itd.)

Nesvjesni nehaj (*negligentia*)

- počinitelj **nije bio svjestan** da može ostvariti obilježja kaznenog djela, iako je prema okolnostima **bio dužan i** prema svojim osobnim svojstvima **mogao biti svjestan** te mogućnosti (čl. 29.st.3.KZ)
- nesvjesni nehaj je svjesno i voljno negativno određen, između počinitelj i djela ne postoji nikakva psihička veza, ali se socijalno - etička odgovornost, a time i krivnja počinitelja temelji na prijekoru zbog nedostatka pažnje koju je počinitelj u danoj situaciji bio dužan i mogao imati, da je bio pažljiv koliko je mogao i trebao predvidio bi mogućnost ostavrenja kaznenog djela, a time i povredu zaštićenih dobara

- nesvjesni nehaj nije *a priori* lakša vrsta nehaja od svjesnog → ponekad je opasniji počinitelj koji tako malo cijeni tuđa dobra da uopće ne razmišlja o tome kakvu opasnost za druge predstavlja njegovo ponašanje, od onoga koji je svjestan mogućnosti povrede, ali olako drži da do nje neće doći ili da će je moći spriječiti
- Za postojanje ovog oblika krivnje zahtijeva se kumulativno da je počinitelj bio dužan i mogao biti svjestan mogućnosti počinjenja kaznenog djela

Oblici krivnje

Namjera (čl. 28.)

Nehaj (čl. 29.)

IZRAVNA

1. Prvog stupnja:
Svjestan je obilježja kaznenog djela i **HOĆE** njihovo ostvarenje
2. Drugog stupnja:
Svjestan je obilježja kaznenog djela i **SIGURAN JE** u njihovo ostvarenje

NEIZRAVNA

1. Svjestan je mogućnosti ostvarenja obilježja kaznenog djela
2. **Pristaje** na počinjenje

SVJESNI

1. Svjestan je mogućnosti ostvarenja obilježja kaznenog djela
2. **Olako drži**
 - da se to neće dogoditi ili
 - da će to moći spriječiti

NESVJESNI

1. Nije svjestan mogućnosti ostvarenja k.d. ali je
2. **Bio dužan** i mogao biti svjestan te mogućnosti

Frankova formula

Krivnja za kaznena djela kvalificirana težom posljedicom

- Zakonska konstrukcija bića kaznenog djela koje postoji kada je iz jednog temeljnog djela proizašla teža zakonom predviđena posljedica za koju zakon propisuje težu kaznu - kazneno djelo teške tjelesne ozljede koja je imala za posljedicu smrt ozlijeđene osobe (čl. 120. KZ-a)
- Temeljno ili osnovno djelo je teška tjelesna ozljeda, dok je smrt ozlijeđene osobe teža posljedica prouzročena tim djelom (teška tjelesna ozljeda kvalificirana smrću)
- I u ovakvoj konstrukciji kvalificiranog oblika kaznenog djela zakon zahtijeva utvrđivanje krivnje ne samo u odnosu na osnovno djelo nego i u odnosu na težu posljedicu koja je prouzročena osnovnim djelom, a za koju zakon propisuje težu kaznu

- osnovno kazneno djelo može biti počinjeno s namjerom, ali i nehajno, dok u odnosu na težu posljedicu kod počinitelja mora postojati nehaj (čl. 27. st. 2. KZ-a: “*Teža kazna koju zakon propisuje za težu posljedicu kaznenog djela može se izreći kad je počinitelj glede te posljedice postupao barem s nehajem.*”).
- Kad počinitelj postupi nehajno u odnosu na težu posljedicu prouzročenu njegovim namjernim ili nehajnim osnovnim djelom?
- Onda kada je ili previdio odnosno bio svjestan da može nastupiti teža posljedica, ali je lakomisleno smatrao da neće nastupiti ili da će je moći spriječiti (svjesni nehaj), ili kad pri činjenju osnovnog djela nije bio svjestan da može nastupiti teža posljedica, ali je prema okolnostima i prema svojim osobnim svojstvima bio dužan i mogao biti svjestan te mogućnosti (nesvjesni nehaj).

- Prema načelu krivnje, ako se nastupjela teža posljedica ne može pripisati nehaju počinitelja (ako je rezultat nesretnog slučaja – *casus*), on će odgovarati samo za temeljno kazneno djelo.
- U znanosti kaznenog prava kombinacija u kojoj počinitelj postupa s namjerom u odnosu na osnovno kazneno djelo, a nehajno u odnosu na prouzročenu težu posljedicu (namjera + nehaj) naziva se ***preterintencionalno kazneno djelo.***

Svijest o protupravnosti

- krivnja je prijekor ili ocjena o nevrijednosti djela čovjeka kao socijalnog bića –
- tko je prihvatio elementarna društvena pravila zajedničkog života zna i elementarne zabrane i naredbe kao socijalne norme
- zreo i duševno zdrav čovjek sposoban je da u najvećem broju životnih situacija zna što smije i što ne smije uraditi odnosno ima svijest o dopuštenosti ili nedopuštenosti nekog njegovog postupka

- Kako je krivnja kao prijekor ili vrijednosna ocjena čovjekova ponašanja normativni pojam (ocjena subjektivne strane čovjekova ponašanja sa stajališta zahtjeva pravnoga poretka) nužno je utvrditi je li počinitelj u konkretnom slučaju znao ili mogao znati da se ne ponaša onako kako društveni i pravni poredak zahtijeva.
- Kod većine zakonskih opisa kaznenih djela (npr. silovanja, ubojstva, krađe i dr.) počinitelj je svjestan da radi nešto nedopušteno.

- Međutim, danas u uvjetima u kojima je kazneno pravo “pokrilo” gotovo sva područja društvenog života, moguće je da počinitelj zaista nije znao niti je mogao znati da radi nešto nedopušteno.
- Stoga je bilo potrebno napustiti fikciju da svi građani poznaju sve pravne norme, te kao element krivnje izdvojiti poseban i samostalni element - svijest o protupravnosti djela.
- Prema tome, nema krivnje ako počinitelj nije znao niti je mogao znati da ono što radi nije dopušteno odnosno ako je postupao u dobroj vjeri (*bona fide*) da ne čini nikakvo zlo

- Sadržaj svijesti o protupravnosti: potrebno je da je počinitelj svjestan socijalnog značenja svoga djela, zahtjeva se njegova svijest o društveno štetnom činu koji je stoga nedopušten.
- Dakle ne traži se svijest o protupravnosti u formalnom smislu, poznavanje kaznenog zakona, nego počinitelj mora biti svjestan protupravnosti u materijalnom smislu odnosno kako društvo ocjenjuje njegovo djelo.
- Pri tome nije dovoljna svijest o nemoralnosti djela odnosno ocjena o povredi moralnih normi (premda se kaznenopravna ocjena djela najčešće poklapa s moralnom ocjenom).

- Pri utvrđivanju ovog elementa krivnje sudska praksa u većini slučajeva ne bi trebala imati nikakvih poteškoća, jer tko zna da usmrćuje drugoga ili da oduzima tuđu stvar istovremeno zna da radi nešto što ne smije raditi (iako ne mora znati propise koji to zabranjuju).
- Kod najvećeg broja “klasičnih” kaznenih djela (onih koja su prema općoj svijesti i savjesti štetna i opasna za temelje zajedničkog života) može se pretpostaviti počiniteljeva svijest o protupravnosti djela bez posebnog utvrđivanja, ali ako se pojavi sumnja da počinitelj nije bio svjestan protupravnosti svoga djela, sud mora dokazati postojanje svijesti.

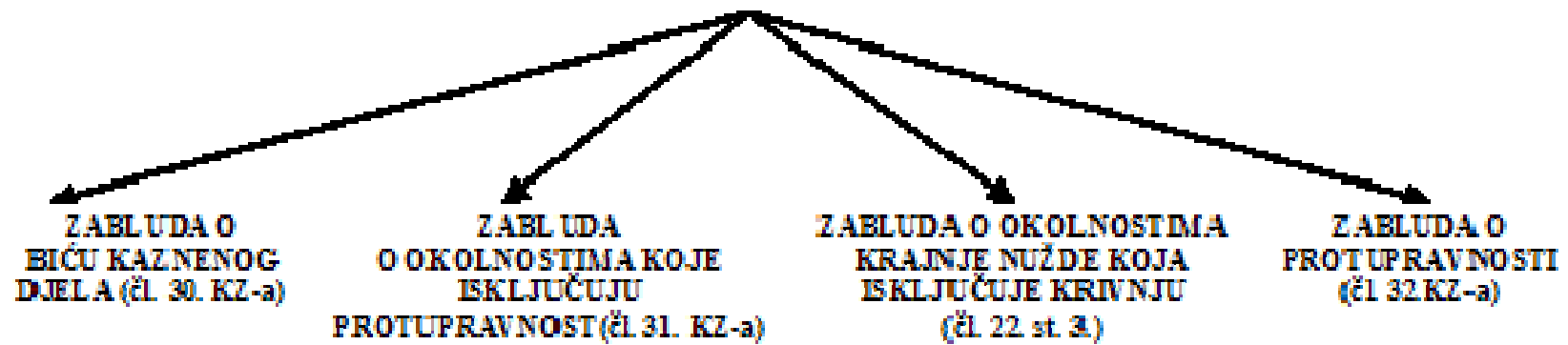
Nepostojanje ispričavajućih razloga

- negativni element krivnje
- normativni element
- ispričavajući razlozi:
 - u općem dijelu KZ: prekoračenje nužne obrane zbog ispričive jake prepasti prouzročene napadom (čl. 21.st.4.KZ) i ispričiva krajnja nužda (čl. 22.st.2.KZ)
 - u posebnom dijelu: postupanje po zapovijedi nadređenog pod uvjetima iz čl.380.KZ

Zabluda

- Zabluda (error) – pogrešna svijest o nekoj okolnosti u svezi počinjenja kaznenog djela – nesklad između svijesti počinitelja i stvarnosti
- zabluda utječe na krivnju počinitelja kao njegov psihički odnos prema djelu – u nekim će slučajevima zabluda počinitelja isključiti ili umanjiti prijekor
- KZ u člancima 30., 31., 32. i 22.st.3. propisuje četiri vrste zabluda koje utječu na krivnju počinitelja:
 - zabluda o biću kaznenog djela
 - zabluda o okolnostima koje isključuju protupravnost
 - zabluda o protupravnosti
 - zabluda o okolnostima krajnje nužde koja isključuje krivnju

ZABLUDA (ERROR)



Zabluda o biću kaznenog djela

(čl. 30. KZ)

- Zabluda o biću kaznenog djela – zabluda o nekoj okolnosti koja predstavlja obilježje kaznenog djela
- Činjenična zabluda (*error facti*) – počinitelj ima pogrešno znanje ili svijest o nekoj stvarnoj ili pravnoj okolnosti koja je obilježje bića kaznenog djela (npr. počinitelj uzima kaput koji je potpuno isti kao njegov, ali je tuđi, a s obzirom da on to ne zna, ima pogrešnu svijest o okolnosti objekta djela, koja okolnost predstavlja temeljno obilježje bića kaznenog djela krađe: “Tko tuđu pokretnu stvar oduzme...” ili počinitelj puca u čovjeka misleći da je to kip ili životinja)

- Kod ove zablude počinitelj ustvari ne zna što radi, pa zato ne zna ni da to što radi ne smije raditi.
- O ovoj zabludi može se raditi kada postoji pogrešna svijest o bilo kojoj okolnosti koja je obilježje kaznenog djela (radnji, objektu radnje, uzročnoj vezi, posljedici, mjestu i vremenu počinjenja itd.)
- U teoriji i praksi kaznenog prava postoje unutar ove vrste zablude posebni oblici koji mogu imati različit učinak:
 - zabluda o objektu (*error in objecto*)
 - zabluda o osobi (*error in persona*) i
 - zabluda o uzročnoj vezi (*aberratio ictus*)

Zabluda o objektu

- Kod zablude o objektu (*error in objecto*) počinitelj ima pogrešnu svijest o svojstvu objekta na kojem čini kazneno djelo (npr. misleći da usmrćuje životinju usmrti čovjeka, misleći da krade stvar velike vrijednosti ukrade bezvrijednu stvar)
- Pogrešna svijest počinitelja o svojstvu objekta na kojem poduzima radnju biti će pravno relevantna (utjecat će na kaznenopravni položaj počinitelja u smislu pravne oznake djela ili stupnja krivnje) ukoliko je svojstvo objekta obilježje kaznenog djela
 - Ako je počinitelj usmrtio čovjeka, a toga nije bio svjestan (mislio je da se radi o životinji) on se vara u pogledu obilježja k.d. ubojstva “drugi” (objekt radnje – “drugi” u smislu živog čovjeka), dakle nalazi se u zabludi o biću kaznenog djela ubojstva

- Ako je počinitelj umjesto stvari velike vrijednosti ukrade bezvrijednu stvar ne radi se o relevantnoj zabludi o biću kaznenog djela krađe, jer vrijednost stvari nije obilježje temeljnog oblika krađe
i počinitelj će biti kažnjen za kazneno djelo krađe jer postoji njegova namjera da protupravno prisvoji tuđu pokretnu stvar i kada je bio u zabludi o vrijednosti stvari

Zabluda o osobi (*error in persona*)

- posebni oblik zablude o objektu kod koje počinitelj čini kazneno djelo prema jednoj osobi a misli da je to druga osoba.
- U pravilu nije pravno relevantna jer identitet žrtve u pravilu, nije obilježje kaznenog djela (kaznenim djelom ubojstva štiti se pravo na život svakog čovjeka)
- Biti će relevantna (utjecat će na pravnu oznaku djela ili stupanj krivnje počinitelja
- ako je identitet žrtve obilježje kaznenog djela (npr. čl. 346. – prisila prema najvišim državnim dužnosnicima RH);

Zabluda o uzročnoj vezi (*aberratio ictus*)

- nepodudaranje između zamišljene i realizirane uzročne veze u kojem je došlo do odstupanja, npr. počinitelj puca u susjeda, ali ga promaši i pogodi njegovu ženu

- Odnos zablude o uzročnoj vezi i zablude o objektu:
- Sličnost: kod obje navedene pravne figure počinitelj pogađa „pogrešni“ objekt,
- bitna razlika: do pogađanja „pogrešnog“ objekta kod zablude o objektu dolazi zato što se počinitelj vara u pogledu identiteta objekta radnje (npr. misli da puca na susjeda, a ustvari puca na policajca), dok kod *aberratio ictus* počinitelj pravilno poima identitet objekta, ali ga promašuje i pogađa neki drugi objekt (npr. puca na susjeda, ali pogodi policajca koji stoji pokraj susjeda)

- Pravni učinak:
- Ako se radi o nebitnom odstupanju od zamišljene uzročne veze (npr. počinitelj puca žrtvi u glavu, ali ga pogodi u grudi, a smrt isto nastupi), takva zabluda nije pravno relevantna, počinitelj će odgovarati za kazneno djelo ubojstva jer je posljedica bila obuhvaćena njegovom namjerom.

- Međutim, ako je odstupanje bitno (*aberratio ictus - skretanje pogotka ili pogrešan udar*) npr. u slučaju kad počinitelj puca u osobu A., promaši, te pogodi i usmrti osobu B., takva zabluda biti će relevantna – počinitelj će odgovarati za dva kaznena djela počinjena u idealnom stjecađu (jednom radnjom počinjeno je više kaznenih djela): pokušaj ubojstva osobe A. i prouzročenje smrti iz nehaja osobe B.

Kaznenopravni učinak zablude o biću kaznenog djela

- *“Ne postupa s namjerom tko u vrijeme počinjenja djela nije bio svjestan nekog njegovog zakonskog obilježja.”* (čl. 30. st. 1.KZ) → zabluda o biću **uvijek isključuje namjeru**
- zabluda je negativna strana ili negacija namjere jer namjera pretpostavlja svijest o svim obilježjima kaznenog djela, pa počinitelj koji tu svijest nema ne može odgovarati za namjerno počinjenje kaznenog djela
- u zabludi je samo onaj počinitelj koji nema nikakvu ili ima pogrešnu predodžbu o nekom obilježju kaznenog djela
- Ako počinitelj nije siguran postoji li neko obilježje kaznenog djela (npr. nije siguran da li je kaput koji uzima s vješalice njegov ili tuđi, ali ga svejedno uzima dopuštajući mogućnost da uzima tuđu stvar) onda se počinitelj ne nalazi u zabludi o biću kaznenog djela nego postupa s neizravnom namjerom

- *“Ako je zabluda iz stavka 1. ovoga članka bila otklonjiva, počinitelj će se kazniti za nehaj kad zakon za počinjeno djelo propisuje kažnjavanje i za nehaj.”* (čl. 30. st. 2. KZ)
- Citirani stavak regulira pravni učinak otklonjive ili skrivljene zablude o biću kaznenog djela → **počinitelj će se kazniti za nehajni oblik** kaznenog djela čija je obilježja ostvario ako su ispunjena dva uvjeta (čl. 30. st. 2. KZ) :
 - 1) ako je u zabludi bio iz nehaja (tj. ako je bio u skrivljenoj ili otklonjivoj zabludi)
 - 2) ako zakon za počinjeno djelo propisuje kažnjavanje za nehaj
- Kada je počinitelj u zabludi iz nehaja (skrivljenoj, otklonjivoj zabludi) ?
 - Počinitelj se nalazi u skrivljenoj zabludi ako je **BIO DUŽAN I MOGAO** biti svjestan obilježja glede kojega je imao pogrešnu svijest, odnosno u zabludi se našao vlastitom krivnjom –iz nehaja
 - Primjer: lovac ubije drugog lovca misleći da puca na divlju svinju bez da je prethodno provjerio u što puca – njegova zabluda je skrivljena jer je povrijedio dužnu pažnju koja se od njega traži kao lovca → odgovarat će za kazneno djelo prouzročenja smrti iz nehaja (čl. 113. KZ)

- Što je sa počiniteljem koji se nalazio u neskrivljenoj ,neotklonjivoj zabludi o biću kaznenog djela?
- **Nije kriv** za kazneno djelo čija je obilježja ostvario → logičko tumačenje odredbi čl. 30.st.2. i čl. 23. KZ)

Zabluda o okolnostima koje isključuju protupravnost (čl.31.KZ)

- Zabluda o okolnostima koje isključuju protupravnost postoji kada počinitelj pogrešno smatra da postoji neka okolnost, koja kad bi doista postojala, činila bi njegovo djelo dopuštenim. Počinitelj je svjestan svih obilježja kaznenog djela, ali pogrešno drži da postoji okolnost koja je činjenična pretpostavka za isključenje protupravnosti
- Primjeri za ovu vrstu zablude su tzv. putativna nužna obrana i putativna opravdavajuća krajnja nužda

- Kod putativne nužne obrane počinitelj je u zabludi o postojanju protupravnog napada koji bi, da stvarno postoji, njemu dozvoljavao poduzimanje obrane. Dakle, radi se o pogrešno zamišljenoj nužnoj obrani
- Kod putativne opravdavajuće krajnje nužde počinitelj pogrešno smatra da postoji opasnost, pa je otklanja povredom zaštićenog dobra i pri tome učini zlo koje je manje od zla koje je, po njegovom mišljenju, prijetilo

Kaznenopravni učinak zablude o okolnostima koje isključuju protupravnost

- “Neće se kazniti za namjerno počinjenje djela tko je u vrijeme njegova počinjenja pogrešno smatrao da postoje okolnosti prema kojima bi djelo bilo dozvoljeno. “(čl. 31.st.1.KZ) → ZOIP ne isključuje namjeru jer počinitelj koji postupa u nužnoj obrani, i kad je bila pogrešno zamišljena, ipak postupa s namjerom da se brani, ali se zbog posebnih okolnosti pod kojima je namjera stvorena počinitelja ne kažnjava za namjerno ostvarenje bića kaznenog djela, nego će se
- Kazniti za nehajni oblik djela, ako je njegova zabluda bila otklonjiva i ako je nehajni oblik djela čija je obilježja počinitelj ostvario uopće kažnjiv (čl. 31. st. 2. KZ)
- u slučaju kad je zabluda o okolnostima koje isključuju protupravnost bila neotklonjiva ili neskrivljena nema krivnje, jer počinitelj ne postupa ni sa nehajem → logičko tumačenje odredbi čl. 30.st.2. i čl. 23. KZ

Zabluda o protupravnosti (čl. 32.KZ)

- Zabluda o protupravnosti djela (*error iuris*) – zabluda o zabranjenosti djela odnosno zabluda o pravnom značenju djela: počinitelj ima svijest o svim okolnostima djela, ali pogrešno drži da je njegovo djelo dozvoljeno – on zna što radi, ali smatra da je to dopušteno odnosno da nije zabranjeno
- Klasičan oblik ove zablude postoji kad počinitelj ne zna da je njegovo ponašanje inkriminirano tj. predviđeno kao kazneno djelo – npr. počinitelj zlostavlja životinju ne znajući da time čini kazneno djelo mučenje životinje predviđeno čl. 205. KZ-a– taj oblik zablude o protupravnosti djela naziva se i **direktnom** ili izravnom zabludom o protupravnosti

- Drugi oblik zablude o protupravnosti djela naziva se i **indirektnom** ili neizravnom zabludom o protupravnosti: kad počinitelj pogrešno smatra da je na temelju neke stvarno postojeće okolnosti njegovo djelo dozvoljeno
- npr. vojnik u ratu usmrćuje ratnog zarobljenika po naređenju svoga zapovjednika jer drži da okolnost postojanja naređenja isključuje protupravnost njegovog djela, a ta okolnost nema takvo značenje ili počinitelj uzme tuđu stvar koja je vlasništvo njegova dužnika misleći da na to kao vjerovnik ima pravo, ili smatra da je eutanazija dopuštena zbog pristanka oštećenika
- zabluda o protupravnosti djela postoji i kad počinitelj ne zna propise kojima se dopunjuje tzv. blanketno biće kaznenog djela.

- Moguća je kod *delicta mere prohibita* (čija se protupravnost može spoznati samo na temelju poznavanja određenih propisa),
- česta su u sporednom kaznenom zakonodavstvu (npr. u Zakonu u trgovačkim društvima).
- ali ne i kod kaznenih djela „po sebi“ (lat. *delicta per se*), kod kojih je zabranjenost očita pa za spoznaju o zabranjenosti nije potrebno upoznavanje s propisima

Pravni učinak zablude o protupravnosti

- usvajanje psihološko-normativne koncepcije krivnje (svijest o protupravnosti je sastavni element krivnje) i napuštanje pravila ignorantia iuris nocet (neznanje prava škodi) određuje njen učinak
- ako počinitelj u vrijeme počinjenja djela nije znao da je njegovo djelo protupravno, a to nije bio dužan niti je mogao znati (čl.32.st.1.)→ neskrivljena ili neotklonjiva zabluda (zabluda o protupravnosti iz opravdanih razloga) **isključuje krivnju**
- Ako je počiniteljeva zabluda bila skrivljena ili otklonjiva (zabluda iz nehaja) počinitelj se može blaže kazniti (čl. 32. st. 2. KZ) → **fakultativni razlog za ublažavanje kazne**, pa počinitelja koji je postupao u zabludi o zabranjenosti svoga djela u koju se zabludu doveo svojom krivnjom (nehajno) sud može blaže kazniti

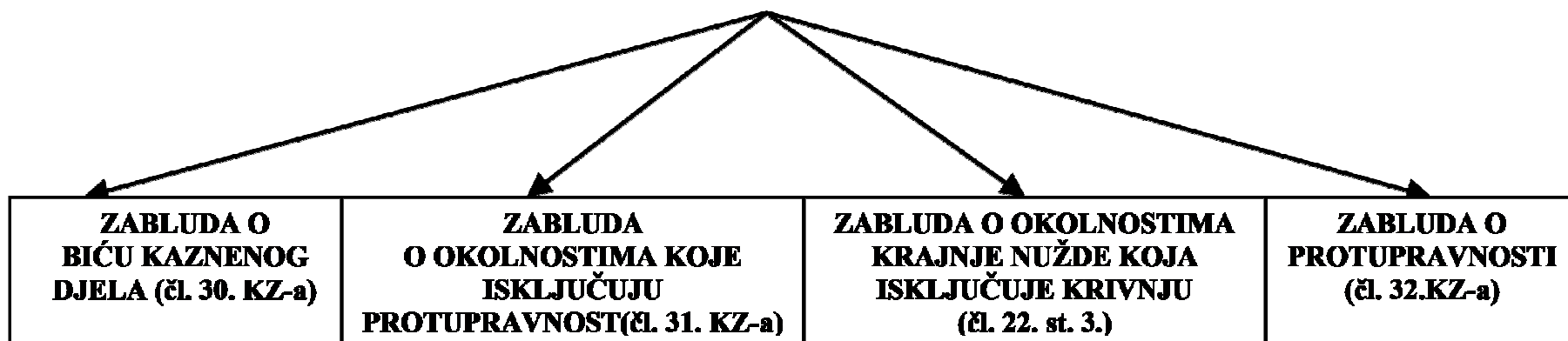
- Zabluda o protupravnosti je rijetka u sudskoj praksi – shvaćanje da nepoznavanje zakona ne ispričava ukorijenjeno je u svijesti sudaca
- Zabluda o protupravnosti je rijetka kod *delicta per se* (lat. kaznena djela po sebi) npr. djela protiv života i tijela ili protiv imovine
- Češća je kod *delicta mere prohibita* (lat. čisto zabranjena kaznena djela) tj. kaznenih djela kod kojih se protupravnost može spoznati samo na temelju određenih propisa

Zabluda o okolnostima krajnje nužde koja isključuje krivnju (čl. 22. st. 3. KZ)

- posljedica prihvaćanja diferencirajućih teorija o krajnjoj nuždi
- počinitelj koji se nalazi u zabludi o okolnostima ispričavajuće krajnje nužde nalazi se u zabludi o okolnostima koje isključuju krivnju (**putativna ispričavajuća krajnja nužda**)
- Pogrešna predodžba odnosi se na postojanje opasnosti kao obilježja krajnje nužde, pa u otklanjanju pogrešno zamišljene opasnosti ostvarenjem obilježja nekog kaznenog djela učini zlo koje nije nerazmjerno veće od zla koje je po počiniteljevoj zamisli prijetilo
- npr. netko daje lažni iskaz zbog upućene mu prijetnje koja objektivno nije ozbiljna, ali ju je počinitelj ozbiljno shvatio

- Pravni učinak zablude o ispričavajućoj krajnjoj nuždi:
- Počinitelj će se kazniti za nehajni oblik djela, ako je njegova zabluda bila otklonjiva i ako je nehajni oblik djela čija je obilježja počinitelj ostvario uopće kažnjiv (čl. 22. st. 3. KZ)
- u slučaju kad je zabluda o postojanju situacije ispričive krajnje nužde bila neotklonjiva ili neskrivljena nema krivnje, jer počinitelj ne postupa ni sa nehajem → logičko tumačenje odredbi čl. 30.st.2. i čl. 23. KZ

ZABLUDA (ERROR)



Ako je zabluda neotklonjiva (iz opravdanih razloga, neskrivljena):
ISKLJUČUJE KRIVNJU

Ako je zabluda otklonjiva (iz nehaja, skrivljena):
POČINITELJ ĆE SE KAZNITI ZA NEHAJNI OBLIK KAZNENOG DJELA

neotklonjiva:
ISKLJUČUJE
KRIVNJU

otklonjiva:
POČINITELJA SE
MOŽE
BLAŽE KAZNITI

POSEBNE PRETPOSTAVKE KAŽNJIVOSTI

- U nekim iznimnim slučajevima kazneno djelo neće postojati iako su ostvarena sva četiri formalna elementa kaznenog djela (radnja, biće kaznenog djela, protupravnost i krivnja)
- Radi se o situacijama u kojima je za počinjenje kaznenog djela potrebno ostvariti i neke dodatne (posebne) pretpostavke kažnjivosti, koje ne pripadaju niti jednom od navedenih elemenata i nisu zajedničke svim kaznenim djelima
- Pozitivne (njihovo postojanje uvjet je postojanja kaznenog djela) → **OBJEKTIVNI UVJETI KAŽNJIVOSTI** i
- Negativne (njihovo nepostojanje uvjet je postojanja kaznenog djela) → **BEZNAČAJNO DJELO**

OBJEKTIVNI UVJETI KAŽNJIVOSTI

- Pozitivne pretpostavke kažnjivosti koje ne pripadaju ni objektivnom (nisu elementi bića kaznenog djela) ni subjektivnom (nisu obuhvaćeni ni namjerom ni nehajem počinitelja) korpusu djela
- Kako objektivni uvjet kažnjivosti ne pripada biću djela, s obzirom na objektivni uvjet kažnjivosti ne traži se nikakav subjektivni odnos počinitelja (ni namjera ni nehaj)
- Ukoliko ih zakonodavac u konkretnom slučaju propisuje, objektivni uvjeti kažnjivosti predstavljaju pozitivne dodatne pretpostavke kažnjivosti, tj. takve dodatne pretpostavke kažnjivosti bez čijeg postojanja nema kaznenog djela

- npr. da bi postojalo kazneno djelo sudjelovanja u tučnjavi iz čl. 122. KZ nije dovoljno da je počinitelj samo sudjelovao u tučnjavi, nego i da se radilo o tučnjavi koja je za posljedicu imala smrt ili tešku tjelesnu ozljedu jedne ili više osoba
- u tom zakonskom opisu objektivni uvjet kažnjivosti je smrt, odnosno teška tjelesna ozljeda → to znači da se počinitelj ne kažnjava za sudjelovanje u bilo kakvoj tučnjavi, nego jedino u onoj koja je rezultirala ispunjenjem navedenog objektivnog uvjeta kažnjivosti
- obzirom da se za objektivni uvjet kažnjivosti ne traži nikakav subjektivni odnos počinitelja za sudjelovanje u tučnjavi odgovarat će i oni sudionici koji nisu mogli predvidjeti takav ishod tučnjave
- ako pak postoji namjera ili nehaj s obzirom na posljedicu, tada se počinitelj neće kazniti za sudjelovanje u tučnjavi, već za odgovarajući delikt (ubojstvo, prouzročenje smrti iz nehaja, tešku tjelesnu ozljedu, osobito tešku tjelesnu ozljedu, tešku tjelesnu ozljedu s posljedicom smrti itd.).

BEZNAČAJNO DJELO

- *“Nema kaznenog djela, iako su ostvarena njegova obilježja, ako je stupanj počiniteljeve krivnje nizak, djelo nije imalo posljedice ili su posljedice neznatne i ne postoji potreba da počinitelj bude kažnjen.” (čl.33.KZ)*
- Da bi se ostvarenje bića kaznenog djela smatralo beznačajnim, moraju kumulativno nastupiti dvije objektivne i jedna subjektivna pretpostavka

- **Nizak stupanj krivnje** (subjektivna pretpostavka): primjerice slučaj granične krivnje vozača i visok doprinos žrtve kojoj je nanesena teška tjelesna ozljeda bez naknadnih posljedica, u igri na ulici razbije se staklo samoposluge...
- **Djelo bez posljedica ili su posljedice neznatne** (objektivna pretpostavka): pojam posljedice → misli se na štetnu posljedicu, odnosno onu koja u stvarnosti predstavlja neku štetu (činjenice koje se odnose na jačinu ugrožavanja ili povredu zaštićenog dobra; težinu posljedica iz bića kaznenog djela; visinu, opseg i narav štete)

→Uvijek se polazi od utvrđene visine štete i njenog značenja za pravni poredak i žrtvu

- **Ne postoji potreba kažnjavanja počinitelja**

→kriminalno - politički razlozi su takvi da se ne poduzimaju represivne mjere prema počinitelju iako je svojim postupkom ostvario obilježja kaznenog djela

- Prigovori upućeni institutu beznačajnog djela:
 - stvara teškoće na teorijskom planu (kako opravdati nepostojanje kaznenog djela ako su ostvarena njegova obilježja, a ne postoji nijedan razlog isključenja protupravnosti),
 - i u praksi (rastezljivost njegovih pretpostavki dovela je do velike neujednačenosti u primjeni).